СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК XLVII. Ч. 141. Джерзі Сіті, Н. Дж., вівторок, 20-го червня 1939. No. 141. Jersey City, N. J., Tuesday, June 20, 1939. VOL. XLVII.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. 4-0807. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1018. THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE.

УКРАЇНСЬКА МАНІФЕСТАЦІЯ НА СВІТОВІЙ ВИСТАВІ ВІДБУЛАСЬ ІМПОЗАНТНО

СТО ТИСЯЧ ОСІБ ПРИГЛЯДАЛИСЬ ДО ЗНАМЕНИТО ВИВЕДЕНОЇ ПРОГРАМИ, В ТІМ КОЛО 60,000 УКРАЇНЦІВ З РІЖНИХ СТОРІН АМЕРИКИ.

НЮ ЙОРК. — Українці в Америці заманіфестували себе минулої неділі на Світовій Виставі в Ню Йорку так, як культурні державні народи. Не звертаючи уваги на величезні перешкоди, які кидали під ноги український виставовій корпорації Совети, українська програма з хоровими і танковими виступами, а також з вокальним і скрипковим сольом на головній площі Світової Вистави, званій „Корт оф піс", себто „Площа миру", відбулась.

Того дня по цілій виставовій площі можна було всюди подибати українців у народних строях, а на кожному кроці можна було почути українську мову. Хоч того дня були ще інші американські програми, як посвячення моделю памятника Христофорові Колюмбові, федеральний день оголошень і „День Батьків", то проте українських гостей було стільки, що вони надавали український характер цілій виставі.

На естраді „Площі миру" пів години перед розпочаттям програми зібралися співаки і танцюристи у числі коло 1,000. Всі вони були повбирані в українські страї і поуставлювані в рядах на естраді. Образ зворушливий для кожного українця, а також захоплюючий для кожного чужинця. А на площі, на якій міститься самих крісел десять тисяч, не лише, що всі місця до одного були заняті, але непроглядні маси народу стояли довкруги. Довкруги море голов. Обчисляють, що до української програми приглядалось коло сто тисяч осіб, у тім 60,000 українців, які позїздились навіть з дуже далеких околиць, як з Шікаґа, Вінніпеґу (Канада), Ню Орлієнс, та з міст Флориди.

Програма розпочалась точно в год. 6:30, як було заповіджено. В імені американської Світової Вистави привітав українців п. Мурфі, даючи признання українцям, що на цей день прибули навіть з далеких околиць, та дякуючи п. Д. Галичинові, голові української виставової корпорації, та п. М. Пізнакові, її адвокатові, за труд у підготові цієї програми.

На підвищення виступив відомий усім д-р Олександер Кошиць, якого вже сама поява зелектризувала присутніх. Піднеслись його руки і десятки тисяч сердець зупинились у приємнім вичікуванні. Замаяли руки, а з грудей 500 хористів поплили звуки української пісні... Хор був вишколений знаменито. Всі голоси були зіспівані, впадали рівночасно. Злиті в один голосовий моноліт, під магічною рукою свого великого диригента всі з легкістю переходили найтрудніші голосові позиції. По відспіванні американського гимну хор виконав такі пісні: „Ой рано, рано" укладу Василя Ступницького; „Ой сивая тая зазуленька" уладу Кирила Стеценка; „А у цього хазяїна" укладу К. Стеценка; „Ой, самаж я, сама" укл. Олександра Кошиця.

По цих хорових точках виступив уже добре відомий в Америці і Канаді світовий оперовий співак п. Михайло Голинський і при піяновім супроводі панни Віри Стеткевич відспівав такі пісні: „Ой, поля, ви поля" Василя Барвінського; „Гетьмани, гетьмани" Миколи Лисенка; „Ой, козаче мій", Михайла Гайворонського, і на наддаток „Ой, нагнувся дуб високий" М. Гайворонського. Спів п. Голинського стояв на найвищім співацькім рівні. Вже по перших кількох фразах відразу можна було пізнати, що маємо тут до діла з мистцем у повнім того слова значінні. Барва голосу чудова, сила — неймовірно велика. Здавалося, що його голос домінував по цілій виставовій площі. Викінчення зразково чисте. Інтерпретація знаменита. Пісня плила з душі до душі.

По виступі п. Голинського хор продовжував такі пісні: „Коваль" М. Гайворонського; „Ой, на горі, там женці жнуть" укладу О. Кошиця; „Почаївська Божа Мати" укладу Миколи Лисенка; сольо гарно виконав п. Петро Ординський. „Котилася зоря", укл. М. Лисенка; „Уже літ за двісті" укл. О. Кошиця; „Засяло сонце" Івана Недільського; „Живи, Україно", М. Гайворонського.

Наступили танці під проводом Андрія Кістя і Михайла Лаврика. Танці були теж добре підготовані і стояли на високім рівні. Кількасот танцюристів, убраних в українські строї, робили на глядачів приємне враження. Вони відтанцювали: „Гаївку", получену з молитвою „Боже великий единий"; Аркан, Коломийку, Гопака.

Тепер виступила на сцену молоденька, 10-літня українська скрипачка панна Донна Греско і відіграла дві тяжкі композиції: „Соната А дур" Гандля і „Болеро" Чарлза Данклі. Ця молоденька скрипачка дала доказ, що недаром здобула в американських музичних колах високі признання і стипендію. Це дуже талановита дитина, яка вже в такому молоденькому віці виконує знаменито навіть найтрудніші твори. Жалко було, що ті, що сиділи ззаду, не всилі були побачити її особи. Зате вони чули її гарну гру, передану дуже добре голосниками. Акомпанювала дискретно панна Віра Стеткевич.

В продовженні програми виконали танцюристи ще такі танці: Гречаники, Козачок з Поділля, Коломийка вперед, Чумак, Журавлі, Широкий гопак, Козак, Катерина, Гопак, Козачок, Запорозький Герць і Метелиця. Для танців пригравала оркестра Петра Чарковського.

На закінчення хор і многотисячна публика відспівали „Ще не вмерла Україна" під проводом проф. О. Кошиця.

І дійсно „Ще не вмерла". Бо якщо нація, яка не має ніякої державної піддержки, яка навіть на Світовій Виставі мусить поборювати перешкоди з боку ворогів, а проте зуміла так славно себе представити, то вона — так „не вмерла". Це кожний відчував — не лише самі українці, але й чужинці, з якими доводилось говорити. Відгомін цього гимну мусів відбитись і об мури советського павільону...

Треба зазначити, що на площі, де на кріслах сиділа публика, не було доброго ладу. Але лад мала держати місцева виставова „поліція". Проте люди, щоб конче побачити те, що діялось на сцені, користувались часто засобами, що псували порядок. Вони ставали на крісла, а нераз уставляли кілька крісел, щоб випнятись іще вище. Через те падали і потручали сусідів. Але на те не було ради, бо був величезний натовп.

Другого дня американські часописи принесли прихильні звідомлення про цей український виступ, подаючи теж знимки. А предсідник американської виставової корпорації, Гровер Гвейлен, під кінець того дня уважав за відповідне подати комунікат до цілої американської преси, кажучи, що неправдою є, начеб Світова Вистава була „невдала". Люди відвідують її у великих масах. А минула неділя, в якій серед інших програм був і українсько-американський фестиваль, здобула всі рекорди. Тої неділі, не звертаючи уваги на захмарене небо, було 60,000 осіб більше, ніж котроїнебудь іншої неділі.

50,000 UKRAINIANS SEE NATIVE FESTIVAL AT FAIR

SOVIET PROTESTS AFTER OFFICIALS BAN SPEAKERS AT CELEBRATION

Fifty thousand Ukrainian-Americans, many from such distant points as Chicago and New Orleans, filled the Court of Peace at the World's Fair last night to witness a three-hour festival of the dances and songs of the Ukraine.

Dr. Alexander Koshetz conducted the United Ukrainian Folk Choruses of the Metropolitan Area in native costume and Donna Grescoe, ten-year-old violist of Winnipeg, Canada, played.

After the festival, Michael Piznak, who was to have have been master of ceremonies, protested to the press that the Fair Corporation had forbidden the Ukrainians to have speakers on their program. He and Dmytro Halychyn, chairman of the event, had been prohibited from speaking, Mr. Piznak asserted, after the Department of State had conveyed to the Fair Corporation a protest from the Soviet government.

According to Mr. Piznak 40,000,000 Ukrainians are under Soviet rule, 8,000,000 under Polish, 750,000 are in the Carpatho-Ukraine, which has been annexed by Hungary, and 2,500,000 are under the rule of Rumania.

Fair officials explained later that the prohibition had been made in accordance with a clause of the corporation's contract with the Soviet government, which provides that the Soviet government shall have sole right to depict Russian culture at the Fair. Since the Ukrainians had made plans for their festival as long as a year ago, they were permitted to hold it, provided that no cultural or political representations entered into it, the officials said.

(New York Herald Tribune, June 19, 1939).

БЕЗНАДІЙНО ХВОРА НА ВИСТАВІ.

Між 3,000 відвідувачів з південних стейтів, що їх повів оноді на Світову Виставу в Ню Йорку джорджійський губернатор Риверс, була пані Тейлор, котрій лікарі заповідають смерть упродовж кількох тижнів. Вона бачила виставу зо шпитального амбулянсу, а види обясняла їй її шпитальна доглядачка. Виставова Корпорація висилала їй китицю квітів.

САМОГУБСТВО НЕБЕЗПЕЧНОГО БРАЗИЛІЙСЬКОГО ОПРИШКА.

З Порто Алегре доносять, що відомий зо своїх безконечних злочинів у Ріо Гранде до Сул бандит Рокенбах скінчив своє злочинне життя самогубством. Втягнений у засідку на березі ріки Уругвай і окружений поліцією, Рокенбах заявив, що живим його не візьмуть і кинувся в ріку та зник раз на завжди в її хвилях. Поліції вдалося арештувати лише двох членів з його шайки. На совісті Рокенбаха тяжіло 28 убивств.

ПО ДВАНАЦЯТЬОХ РОКАХ ПІМСТИВ СМЕРТЬ БАТЬКА.

В Ріо де Жанейро (Бразилія) застрілив Жозе Райноро осібняка Маріо Сілва, що дванацять років тому вбив його батька. Арештований Райноро заявив, що заприсяг пімстити смерть батька й присягу цю мусів дотримати.

ПОЖЕЖА ЦИСТЕРН У БУКАРЕШТІ.

На підміській стації Сілярет зударився з льокомотивою вантажний поїзд з цистернами. Кілька хвилин по зударі море вогню охопило цілу підміську стацію. Пожежна сторожа мусіла зосередити всю свою увагу, щоб не допустити до дальшого поширення пожежі, тимбільше, що недалеко двірця є більші промислові фабрики. Згоріло 17 цистерн. Матеріяльні втрати дуже великі.

ТРУП НА ХРЕСТІ.

У східній Чехії в місцевості Слятиняни робітники, які йшли до праці, побачили труп на хресті, що стояв на горбку при дорозі. Висільником був робітник Франц Філіпі з поблизького містечка. Слідство виявило, що цього робітника вбили невідомі бандити й опісля повісили його на хресті.

ДОЛЯ ДІТЕЙ БЕЗ ОПІКИ.

В Крупську, жидачівського повіту, впав у яму, наповнену водою, дволітній Осип Андрусів і втопився. Проти родичів, що залишили дитину без опіки, ведеться дохоження.

ХОЧУТЬ ЗАБРАТИ ЩЕ Й ГРИЩЕ ВЕЛИКОГО ЛУГУ

ЛЬВІВ. — „Свято Молодости і Надії", себто свято дітвори „Рідної Школи", стягнуло цього року на майдан Великого Лугу коло 10,000 осіб. Дефілювало коло 2,000 молоді. Представляло воно пречудну мальовничу картину, бо всюди видно було ріжнобарвні народні одяги дівчат та костюми, що представляли собою квіти: маки, волошки, ромашки, глогорожечки і соняшники. Свято випало імпозантно, але публика мусіла дуже тиснутися, бо не було місця. Тому не всі, що прибули, могли бачити прекрасно виведену програму. Площа показала себе цілком замалою для українців міста Львова. Та майдан „Сокола-Батька", як відомо, польська влада забрала. А тепер рознеслися вісті, що заберуть іще й ту малу і невигідну площу, отсей єдиний іще захист для виступів української молоді.

ЩЕ Є 340 УКРАЇНЦІВ ТІЛЬКИ В ОДНІМ МАДЯРСЬКІМ ТАБОРІ.

ВІДЕНЬ. — Втікачі з Карпатської України подають, що ще тепер є в концентраційнім таборі в селі Varjulapos, Мадярщина, біля 340 українців. З них 90 осіб це уроженці Закарпаття. Більша частина є так побита, що їх не можна навіть з місця рушити. Таке подав військовий аташе німецького посольства в Будапешті, який їздив оглядати табор.

ВІДОМОСТІ ПРО ПОЛОНЕНИХ І ІНТЕРНОВАНИХ.

ЛЬВІВ. — Кореспондент „Діла" з Варшави подає, що до Варшави наспіло багато вісток про перебування і долю нашої іміґрації з Карпатської України. Прибули з Закарпаття до Варшави кілька іміґрантів. Вони подали, що в мадярському табору у Нїйдьгазі перебувають між іншими: відомий поет Гренджа-Донський, Федір та Іван Ревай, Андрій Ворон, старенький Баницький, д-р Станько, Юрчук з Холмщини та гімназійний директор Корнило Заклинський.

ПОЩО ІНТЕРПЕЛЮВАТИ?

ЛЬВІВ. — Українські часописи подають відповіді польських міністрів у справі ріжних надужить польської влади над українцями й українськими установами. З них видно, що шкода апелювати до Варшави, бо вона тільки потверджує те, що рішили польські власті.

От є інтерпеляція у справі військового нападу у Комарниках, повіт Турка, причому знищено портрет Шевченка, побито людей та вибовчено вікна в місцевій читальні „Просвіти". А міністер відповідає, що звідти можна знати, що це були саме військові, що це зробили, а ніхто інший.

ДЕРЖАЛИ УКРАЇНСЬКОГО СВЯЩЕНИКА ТРИ МІСЯЦІ ЗАДУРНО.

ЛЬВІВ. — „Новий Час" з 7. червня подає, що вже випущено на волю о. Василя Бучка, пароха Ветлини, повіт Лісько. Польський прокуратор обвинувачував о. Бучка в тому, що він нібито помагав молодим людям у переходи в Карпатську Україну. Суд засудив за це о. Бучка на півтора року тюрми. Одначе апеляційний суд у Кракові звільнив о. Бучка від вини і кари. Та о. Бучко просидів уже три місяці в тюрмі.

ПОМЕР ПРИЯТЕЛЬ УКРАЇНЦІВ.

ЛЬВІВ. — „Діло" подає, що в одному з німецьких концентраційних таборів помер д-р Фридрих Фундер, бувший шеф-редактор віденського щоденника „Райхспост", відомого католицького органу. Д-р Фундер був добре відомий серед українських політичних кол іще до світової війни. Він завжди ставився симпатично до українських визвольних змагань і містив у своїй газеті політичні статті українців, як і сам писав на українські теми. За те приходилось йому нераз витерпіти від ворогів української. Як прилучено Австрію до Німеччини, вивезено його до концентраційного табору в Дахаві.

З УКРАЇНИ ПІД СОВЄТАМИ.

ЛЬВІВ. — „Діло" подає опис першотравневої паради в Києві. Описує Хрещатик з молоддю в українському убранні. І хоче уявити собі з рядків сухої й мертвої советської преси, що там діється у душах живих людей в Україні. Пише, що хоч советські вистави і паради штучні, то проте, коли нарід приглядається до паради, де на баских конях бачить історичні постаті, такі як Хмельницького, Кривоноса, Богуна, то такі картини з епізодів геройської боротьби в часах Хмельниччини мусять заставляти людей думати і по українськи відчувати, якщо тільки плине в них справжня українська кров. Таке самє мусять вони відчувати, коли бачать, як їдуть запорожці в кольорових отягах, на чолі з сивоусим Тарасом Бульбою. Прицьому треба згадати, що вже виставляють оперу „Тараса Бульбу" в новій постанові. Лібрето переробив Рильський, а оркестрування перевів композитор Лятошинський.

"SVOBODA" (LIBERTY).
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays by the Ukrainian Press and Book Company, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jeresy City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

ПЕРЕДПЛАТА:
Поодиноке число три центи.

На рік	$6.00
На пів року	$3.25
На три місяці	$1.75
Число в пятниці (з англійською частю):	
На рік	$2.00
На пів року	$1.25
В Джерзи Сіті і Заграницею:	
На рік	$9.00
На пів року	$4.75
На три місяці	$2.50

SUBSCRIPTION RATES:
Three cents a copy

One year	$6.00
Six months	$3.25
Three months	$1.75
Friday's Issue (witr Ukrainian Weekly):	
One year	$2.00
Six months	$1.25
Foreign and Jersey City Rates:	
One year	$9.00
Six months	$4.75
Three months	$2.50

За оголошення редакція не відповідає.

Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY, N. J.

ЗАВТРІШНЯ УКРАЇНА

Це та, яка повинна була бути виявлена на Світовій Виставі в Ню Йорку, що, як відомо, представляє „Завтрішній Світ”. І таку Україну була би побачила українська іміґрація в Америці й був би її побачив американський нарід, колиб український нарід був господарем своєї землі. Та Україна в неволі. А яка та неволя, видно найкраще по тім, що наші історичні вороги завзялися не допустити українського народу навіть тут на американській землі, на американській виставі, до маніфестування його самостійного існування між іншими світовими культурними народами. Знаємо, що до останньої хвилини заступник Совєтів робив усі можливі заходи, щоб українська маніфестація не відбулась. Знаємо, що спір тягнувся довгими місяцями. Аж вкінці опинивсь у Вашинґтоні, в департаменті стейту. Дійшло до того, чого ніхто не міг передбачити: справа українського виступу на Світовій Виставі стала міжнародньою. Не тут місце перечисляти всі заходи нашого Виставового Комітету, які треба було поробити, щоби поконати ті перешкоди. Тільки зазначимо, що треба було в усьому йти на уступки, щоб тим усунути кожний спротив. Високі бонди, якими ми хотіли ґарантувати, що ніхто з наших бесідників не зачіпить Совєтів чи інших окупантів, не помагали. І тому заряд на місці не був у наших руках, а тільки комітету Світової Вистави. Ось і тому мусять вибачити тисячі чи десятки тисяч тих наших людей, що мусіли стільки натерпітись, щоб серед того величезного натовпу видержати і заманіфестувати своєю витревалістю, своєю масовістю і своїм величезним ентузіязмом, що завтра України буде — могутнє і світле.

Не є важне, скільки нас було: сто тисяч чи пятьдесять. Ніхто того не вгадає. Та сама площа, коли посвячували Палестинський Павільон, вмістила, як писали нюйорські ґазети, 150,000 людей, але жидів у самім Ню Йорку є два міліони! Українська маніфестація стягнула стільки публики, що знову та площа була завалена. А цього не було навіть тоді, коли Виставу відвідувала анґлійська королівська пара. Отже з того хай собі кожний робить такі висновки, які захоче. Для нас важне, що українські маси прибули, що українські народні одяги перемінили площу в український ріжнобарвний цвітник. Для нас важне, що ми дали прекрасну програму, якою заманіфестували велику, глибоку і стару культуру нашої нації. Але зі всього найважніше те, що ми могли виявити духа нашої нації. Того, яким Україна досі жила. І на те, щоб і глухі почули, що український нарід живе, житиме та змагає до кращого завтра, до цеї вільної завтрішньої України, за яку готов положити кожної хвилі й своє життя. Те саме, яке клали для добра України ті, про яких співається у наших піснях, яких зразки ми почули на Українськім Дні на Світовій Виставі в Ню Йорку пропамятного дня: 18. червня 1939 року.

З КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ

Нелюдське знущання над українцями в мадярських тюрмах і концентраційних таборах.

До Відня постійно приходять утікачі з Карпатської України. Більша частина з них була в мадярських тюрмах і концентраційних таборах. Всі, що дісталися якось до Німеччини, оповідають про страшний терор у Мадярщині. Ці нещасники приїхали сюди побиті, обдерті, а багатьох з них мадярські дикуни прямо покалічили.

Ось що нам оповідає інж. Антін Кущинський, бувший директор школи в Квасах, на Рахівщині.

„Мене арештували мадярські цивільні ґарди в Квасах 18. березня 1939. На місці мене били пястуками, копали й плювали по мені.

„Потім відвезли мене до тюрми в Рахові. Тут перші дні не давали вязням ані їсти, ані пити. За декілька днів давали нам раз на день щось рідке, що мало бути зупою. Цієї їжі їсти не було можна.

„Мадяри теж не дозволяли, щоб хтось приносив їжу вязням.

„Що дня приходили мадярські жандарми й детективи та постійно нас усіх били по цілім тілі крісами, палицями, або просто пястуками. Багато разів приходили мадярські цивільні ґарди в ночі й будили нас тим, що зачали сплячих копати, або поливати водою. Як ми пробуджувалися, то мадяри кричали: „Ми вам дамо Україну!” тощо. Це повторювалося декілька разів за одну ніч.

„Згодом відвезли нас до концентраційного табору в Кривій, біля Хусту. Тут ми спали на голій підлозі. Вдень і вночі кожний мусів лежати чи сидіти лиш на свому клаптику підлоги. Що дня нас били й давали їсти щось таке, від чого багато з нас захоріло.

„Потім відвезли нас до концентраційного табору в VARJULAPOS біля KYIREGYHAZZA. Тут не давали майже нічого їсти й постійно били. З цих мук нас визволило лише те, що на інтервенцію німецького конзуля в Хусті виселили нас до Німеччини. Це хоч захоронило нас перед певною смертю, або божевіллям, бо тих мук ми вже довше не булиб могли витримати”.

Подібне діється з усіми українцями, що попали в мадярські концентраційні табори.

Юрій Таркович (Відень).

ЗА ІСТОРИЧНУ ПРАВДУ

Українська Націоналістична Пресова Служба видала комунікат „За історичну правду про Карпатську Україну”, в якім читаємо між іншим таке:

„Деякі політичні ґрупи, пресові орґани й поодинокі одиниці серед українців і чужинців поширюють низку неправдивих і нерідко чисто провокаційних версій про причини упадку Карпатської України. Треба признати, що загал українського громадянства, як теж подавляюча більшість українських пресових орґанів не займаються цією негідною акцією, або вже сьогодні правильно оцінюючи те, що сталося, або — очікуючи вияснень з компетентного боку та певної історичної перспективи, щоб аж тоді видати остаточний осуд про ці справи.

„Ледви замовкли стріли геройської Січі, ще не загоїлися рани ранених, ще остається проблема Карп. України на тапеті міжнародньої політики, що накладати повинноб нам обовязок мовчати в багатьох справах — а вже зявляється гієна, що не може довше ждати на свій гидкий пир на побоєвищі. Ця гієна це перше за все — подібно, як рік тому після ротердамської траґедії — союз скоропадщини й соціялістів з комуністами й біло-ґвардійщиною, що почали спільно ошалілу кампанію проти українського націоналізму, як нібито скомпромітованого упадком Карпатської України.

Хто завинив?

„В часі тривання Карпатської України наші гетьмансько - соціялістичні противники докладали всіх зусиль, щоб доказати, що націоналісти не мають там ніяких впливів і що саме вони там при впливах („гетьманська команда Січі”, „соціялістичні міністри”). Потім твердили, що впливи націоналістичні міністри”). Потім твердили, що впливи націонаоналістичні мінімальні, згл. що маліють з дня на день. І врешті — після подій — заявляють, що це таки ті націоналісти, що ніколи не мали впливів, згл. яких впливи маліли з дня на день — завалили Карпатську Україну”.

Становище націоналістів до Німеччини.

Націоналістична ґазета „Наступ” писала 16. лютого ц. р. в статті „Німецька закордонна політика” таке:

„Німеччина вчинила для нашої державности дуже багато — але говорити про якусь тіснішу приязнь між Німеччиною й Карпатською Україною сьогодні не доводиться. Про це можуть горлати, скільки хочуть ріжні наші вороги й вороги Німеччини — але такої тісної приязні немає. Що більше, українська політика ствердити мусіла, що в Німеччині є навіть певна **здержливість** у цьому напрямі... Треба нам не вириватися з односторонніми „фільствами”, поки ми не певні взаємности. Це скріпить ще більше навнутр нашу віру у власні сили. А ця віра викреше з нас максимум енерґії та зусиль і ми докажемо, що Карпатська Україна, хоч мала, але така сильна внутрішньо, як тільки може бути в своїх умовинах. Аж тоді будемо мати в Німеччині й в інших потуг — приятелів. Покищо нема чого вірити в те, чого нема, і вмовляти в нарід неіснуючі факти”.

„Так отже писали в „Наступі” націоналісти — „гітлерівські аґенти” в Хусті — і не боялися, що втратять чиюсь ласку! Коли хтось попадав у хоробливе „фільство”, то були це не націоналісти, а безхребетні опортуністи, що вірили й далі вірять чужим богам, всякі неофіти українства, пресові орґани скоропадщини, які постійно чваняться впливати „гетьмана” в Німеччині, та врешті наставлена на добрий заробіток брукова преса.

Як малася справа з „Січчю”?

„Відповідь: „Січ” була згідно зо статутом напів військовою орґанізацією з правом носити зброю, але за цілий час — не з вини „Січі” — вона не могла добитися права **купити** собі зброю, а зразу, коли чеська армія була готова до співпраці з „Січчю” — не допущено до її узброєння. „Січ” хотіла від початку перебрати бодай службу безпеки (поліція й жандармерія), але на це не дозволено, мовляв, між українцями нема фахівців до такої служби, хоч у чеській жандармерії та поліції в Карпатській Україні було 50% переодягнених у поліційні та жандармські однострої військових — отже теж не-фахівців!

„Далі: „Січ” розпоряджала тільки **частиною** тих порівнюючи до своїх потреб; незначних фондів, які через о. прeміера Волошина слали заокеанські українці та решта еміґрації; ніякого іншого постійного джерела доходів вона не мала. Майже виключно зо своїх фондів „Січ” мусіла удержувати ще значне число утікачів з Галичини — а зрештою всю службу старшина й стрілецтво повнили безплатно! Всіх, хто голосився на таких умовах до служби, приймали, і тільки в кількох випадках не прийнято людей, негідних такої служби. Багато старшин не могли служити, бо „Січ” не могла їх удержати.

„В останніх критичних днях уряд розвязав був „Січ”, щоб Мадярщина й Польща не могли далі продовжувати своєї провокаційної кампанії, і видав розпорядок про повстання армії, що нею стала дотеперішня „Січ”, при чому в гол. штаб увійшли самі військові люди. Закид, що деякі члени дотеперішньої Гол. Команди „Січі”, яка була напів-військовою, напів національно-виховною орґанізацією, не взяли участи в боях, минаються з ціллю, бо ці колишні члени Команди, як невійськові, не дістали наказу воювати.

„Приділені військовим міністром до гол. штабу день перед вибухом війни українські старшини зпоза Січі” вже 15. березня ввечері зникли — так, що фактично всю дальшу війну повела „Січ” і про неї, а не про якусь тільки формально, а не фактично створену іншу армію, доводиться говорити, як ту силу, що написала героїчні сторінки дальшої епопеї. Всі старшини, які досі були вже в штабі на місцях, мали потрібний вишкіл і станули в даних умовинах на висоті завдання.

Хто провокував...

„Дальший закид, який підносять проти націоналістів, є, що вони провокували поляків і мадярів. На це відповідаємо, що в „Січі”, як це може потвердити кожний січовик, були якнайстрогіше заборонені всякі акції проти поляків чи мадярів. Вибиття шиб у польському консуляті в Севлюші було спонтанним відрухом, у якому був замішаний тільки один січовик, якого після інциденту виключено з „Січі”. Випадки під Мукачевом були вступом до прхалівщини — їх спричинила сама чеська армія, яка хотіла проголосити військову диктатуру в Карпатській Україні й створювала для цього провокації, щоб заявити, мовляв, Карпатській Україні загрожують мадяри. Треба додати, що в безпосередній прикордонній смузі ніде не сміли бути стаціоновані в той час січовики.

„До чесько - українського конфлікту треба заявити таке: „Січ” поводилася супроти чеської армії льояльно і навіть наладжувалася зразу чимраз краще співпраця. Але коли хто каламутив у наладнуванні внутрішньої гармонії в Карпатській Україні, то були це напр. аґенти Скоропадського, які йшли постійно до уряду з доносами, що „Січ” готовить замах стану. Їм секундували соціялісти й усякі підозрілі чужі аґенти та ті безхребетні карієристи, які домагалися посад у „Січі” за високими платнями; а коли їм казали, що тут працюють „за совість і за зупу” — то рили проти „Січі”. Чутки про воржі пляни „Січі” проти чехів були на порядку дня, вони доходили офіційно аж до Праги, чехи тратили так вже слабі нерви й тим робом витворювалася нестерпна атмосфера.

„Команда „Січі” мусіла майже що тижня оправдуватися перед урядом з цих провокаторських сплетень, а коли хтось скаже, що роблено це нещиро, то вистарчить тут одна відповідь: блискучий вислід виборів до сойму є майже виключною заслугою „Січі”, чого ніхто не заперечить, а вибори булиж маніфестацією довіря урядові й виборчої листи не можна ні в приближенні назвати націоналістичною! Зокрема катеґорично заперечуємо сплетню, що ще з моментом вибуху війни хотіла „Січ” чинити замах проти уряду — це є звичайна брехня, як і всі інші наклепи!

„Прхала прийшов в Україну з виразним дорученням довести тут до конфлікту, який мала використати Мадярщина. Коли хтось відважується твердити, що в обличчі спертого на чеську армію й жандармерію, з провокативним мандатом Праги й може ще декого в кишені — націоналісти „дали спровокуватися”, то це є вповні нестійний закид. „Не дати спровокуватися” значило хіба проголосити негайне прилучення до Мадярщини — бож прхалівщина мала одне тільки стягнення на Карп. Україну мадярів на меті — від початку до кінця. В усіх фазах чесько - українського конфлікту були безпосередньо атакуючою стороною — чехи.

„Неможливо сьогодні ще й недоцільно сказати все дорешти про ті справи, і події, що мали місце в Карпатській Україні за час кількох місяців напереломі 1938/39 рр. Націоналісти виходять із них з багатим досвідом, здобутим і на помилках, але не таких, щоб вони й на хвилю перестали бути чесними з собою. Вони виказали свою ідейність і жертвенність зрілість та дуже багато т. зв. реалізму якого брак їм усе закидають. „Карпатська Січ” була єдиною орґанізацією, яка стояла лице в лице з масами й яка охопила їх орґанізаційно. Доказано в цьому напрямі просто чудес. „Січ” і націоналісти взялися були на місці за низку конструктивних починів з ділянки культури й економіки, вони кидалися на всяку ділянку, де бачили порожнечу, були врешті добрими урядовцями, вчителями і т. д., а закордоним — помагали урядові по добрій волі й по власних силах. Нераз і не двічі руйновано, підрізувано саме з боку сьогоднішних критиків те, що націоналісти з великим трудом осягали.

„Націоналісти моглиб взагалі відпекатися від багатьох справ і скласти їх на інші плечі, але мають відвагу понести відповідальність перед нацією не тільки за те, що самі чинили, але й за те. до чого тільки посередньо були причасні. Бо хоч не була й не могла бути Карпатська Україна націоналістичною по всьому персональному складі свойого проводу, то там пульсувала націоналістична ідея, яка доказувала чудес. В основі зроблено все, що можна було зробити. Де були помилки, а де були непереможні обставини — про це можна спорити, але без виглядів на вповні справедливий суд. Історія не скаже інакше!”

ЯК ГАЛИЦЬКІ УКРАЇНЦІ ВІДГУКНУЛИСЬ НА ВІЙНУ ХМЕЛЬНИЦЬКОГО ПРОТИ ПОЛЬЩІ

(3)

Товмацьких міщан провадив син священика, Яремко. Відділ його, поділений на сотні, з хоругвами та музикою, ішов містами і селами, вбивав шляхтичів. До нього приступали люди з Озерян, Олеші, Грушки, Бортник. М. ін. знищили двір у Живачові. Іншим разом товмацькі міщани з делятинським священиком Андреєм і людьми з Добротова, Ланчина, Красної, Пядик, Раківця розбили шляхтича Яблонського, який зайшов тут аж із білоцерківського повіту. В Красній втратив той дідич маєтку на 6,000 зл.

Коло Обертина господарила громада селян із Жукова, Бортник, містечка Камінок. Проводив їм жуківський священик і його син. Цікава скарга збереглася на міщан і селян з Камінок: „18. жовтня — оповідає Селецький — збунтувалися наперед камінчани. Війт Кушнір із сином, присяжний Джога, присяжний Дмитро з сином, священик Кадьовський з двома затями і багато інших зібрались і, піднісши своєвільні хоругви, насамперед пішли до замочку в Обертині, пограбували мої комори і добром поділились. Опісля верталися до Камінок, одні возами, інші пішки, з жінками і дітьми. В Обертині брали, що їм подобалося. Викопали з землі чотири скрині з моїми річами і їх порубали. Випорожнили дванацять сусіків із мукою, пшоном, горохом, пшеницею, солодом, житом, крім того все, що лежало на землі. Я втік від усього лише на коні, а моя жінка з дітьми колясою до Пнивя. Вкінці заїхали на подвіря з кіньми, давали коням овес і порозкидали ячмені, горохи, плоти порозгороджували, дошки позабирали. Чого забрати не могли, все те повиносили з комор і шпихлірів і спалили”. Серед тих, що ходили на обертинський замок, згадуються селяни з Жукотина, головно Микола Горбачук, що сам забрав 120 овець.

Городенщина також станула в повні повстання. В цьому селі (Городенка була тоді селом) був замок дідича Стшемеського. Він також попався у руки повстанців-селян місцевих, себто городенських і людей з Тулукова, Олешкова, Конюхова, Вікна, Демидча, Любковець, Чернятина, Задубрівець, Ганьковець, Заболотівець. Добувши замок, усе пустили з димом.

Коломия була містом із значним числом чужинців, тому ввесь час була вірна Польщі. Коли до Коломиї прийшли козаки, деякі міщани втекли у Молдавію.

Селяни з Підгайчик і Турки стрічаються у наході на дім Мешковського в **Турці.** Мешковський у скарзі жаліється, що на його дім напали опівночі, тяжко його побили і покалічили, так, що права рука зовсім усхла, на лівій втяли два пальці. Все з дому забрали, а готівкою 300 зл. З гумна забрали все збіжжя. Селяни з Княждвора із священиком спустошили місцевий двір. Ключівські селяни із священиком Онофрієм спустошили двір і вбили декого зі служби. Селяни зі Сопова спалили двір у Текучій.

В околиці **Косова** над Черемошом були напевно бунти, та ближчих вісток нема.

По тім боці Товмача над Бистрицею волосівські селяни із селянами зо Слободи та Цуцилова спустошили маєтности Бидловського, галицького війського, в їх руки дісталися річи іншої шляхти, що позносила до волосівського замку. Вони зруйнували двір у Цуцилові, спалили двір і коршму в Лядськім.

Селяни з Камінної Велесниці, Гостова, Волосівської Слободи, Лядського під проводом українських шляхтичів Олександра, Андрія, Кикула Березовських, „маючи змову з козаками та бунтівниками”, напали на село Перерісль і там пустошили шляхотські двори. Міщани з Солотвини, зібравши селян із Порогів, Лукви (Завоя), Яблониці, вбили Мартина Яблоновського, що ховався в лісах. Селяни з Манастирчан, Крички, Порогів, Яблінки знищили до тла двір у Струпкові.

У скаргах на селян з того часу дуже часто згадується, що повстанці, нищачи поляків, **надіялися, що їх дотеперішні пани-гнобителі вже не вернуться і що вони запанують тепер самі на своїй землі.** Та коли козаки відійшли з Галичини, пани стали вертатися. **Покутське населення боронилося всіми силами проти повороту поляків,** а проводила населенням українська шляхта, головно з Ісакова. Поляки могли вертатися лише з лівого боку Дністра, головно тому, що західні сторони від Прута — Калущину та Долинщину охопили менші бунти, та і тут **поворот шляхти міг відбуватися лише під охороною війська,** що могло приходити лише з цього боку Дністра. Тому населення пильнувало, щоб не дати полякам перейти ріки. Дали приказ убивати кожного поляка, де лише подибають якого, на всіх Дністрових перевозах повитягали пороми на правий бік. Коло поромів стояла сторожа, що день і ніч під загрозою смерти мала сторожити перевозів. Провідники повстанців підпливали що дня на ріку побачити, чи додержують приказів. Та все те не помогло, прийшло військо із шляхтою. Українці звели бої, та як вони випали, напевно не знаємо. Мабуть розбили українців. Про Височана губляться вістки також: він або пішов із козаками, або втік у Волощину, куди пішло багато галичан, або може вбито його.

В **Калущині** народні рухи були подібні до рухів Товмаччини. **До повстання пристали всі суспільні верстви:** шляхта, духовенство, міщанство, селянство. Головний провід узяли міщани та священики, як досвідніші люди.

(Дальше буде).

ЛИСТУВАННЯ РЕДАКЦІЇ

П. Ш., Філядельфія, Па. — Очевидно, що згаданий Вами допис задовгий. Але чи не пригадуєте собі наших прохань у „Листуванні редакції” до дописувачів з місць, щоб не займали так багато місця в часописі описами дрібниць? Чи не звертали ми уваги на те, щоб не вичислювати цілого ряду малих дітей, що деклямують, чи співають? Це, що підносите, є одним з найбільших клопотів редакції. З одного боку треба числитися з тим, що дописи пишуть у більшості чорноробучі наші люди, та що писання коштує їх багато часу і труду. Тому не можна завдавати їм великого розчарування, коли не звертається на це уваги і допис надто скреслюється. А з другого боку треба таки мати на увазі сам часопис і загал читачів. Деякі наші люди вже зробили поступ і їм можна скоротити. Вони за це не гніваються, бо розуміють, що мусять бути причини, щоб так поступати. Зате є ще багато таких, що беруть такі скорочення за ознаку якоїсь редакторської „злоби”, чи „пімсти”, чи якогось „порахунку” з „немилими людьми”. А так є, що редактор неба прихилив би тому, що надішле для ґазети цікавий і добре виготовлений матеріял. З образками маємо часто клопіт. Признаємо Вам слушність, коли їх у багатьох випадках критикуєте, бо ми також з них часто незадоволені й урґуємо компанію за іншими образками. Та все те получене з видатками, а на те мало хто звертає увагу. Не хочемо брати під увагу, що в нашій бідній Галичині коштує передплата українського щоденника малощо не цілих 12 американських долярів річно. А що ми тут платимо за „Свободу”? Це відбивається дуже зле на видаванні часопису. Наше громадянство в Америці мусить також і це брати під увагу, якщо хоче мати добре видавану, цікаву пресу.

Жичливий. — Чому не хочете підписати допис? Ви невдоволені, що українським сестрам надають такі імена як Пафнуца, Боніфаца, Кордуля чи Ґертруда. Але ціните їхню працю і з неї задоволені. Чомуж не написати у цій справі до заряду діецезії? Коли людина питає в культурній формі й у добрій вірі, повинна дістати вияснення і на такі питання. Думаємо, що й Ви дістанете і порушите справу в тім місці, яке є в таких справах авторитетне.

НА БІЖУЧІ ТЕМИ

ШПИТАЛІ Й ШПИТАЛІ.

Малощо не кожноо дня тут відкривають якийсь новий шпиталь: шпиталі для сухітників, для хорих на пістряка, дитячий параліж, і так далі. Без кінця.

Тепер ще один: шпиталь для тих, що мають хибну вимову. Самий президент Злучених Держав виголошує промову на відкритті, запевняє про своє зацікавлення справою й вказує на вагу хибної вимови, на котру, за урядовими обчисленнями, в Америці „хоруе" 12 міліонів осіб.

Цікаве трактування хиб вимови. В нас ції справи трактується трохи інакше: недавно людям, що мають недостачі у вимові української мови дано головні ролі в українській фільмі.

„ЗАЧЕКУЙТЕ ДИТИНУ".

Одна з нюйорських церков завела в місті нову обслугу родичів, що приїжджають на Світову Виставу в Ню Йорку з дітьми, але на можуть тягатися з ними по виставі. В двох місцях у місті відкрито бюра, в котрих можна дітей „зачекувати". як „чекується" капелюх, парасолі, кальоші, тощо. Приходите з дитиною до бюра й віддаєте дитину на переховання. Дістаєте за дитину чек і при звороті його дістаєте назад дитину.

Зовсім просто. Одначе не зовсім. Як зачекуєте капелюх або кальоші, то вони „сидять камінцем" на місці, де їх поставити. Зачекована дитина від зачекования не тратить охоти рухатися. Чи не покажуться діти занадто коштовними пакунками навіть для фахівців? Не дурно кошти чекування дитини — $1 денно.

УСЕ ДОЩ?

Писали недавно газети: „Зовсім природньо, що підчас королівської візити в Чарлетоні, на Острові Принца Едварда, влаштовано „гарден парті"; і, так само природньо, ішов дощ.

Газети питаються: Як це так сталося, що мода влаштовувати „гарден парті" задержалася в Англії, де майже кожного дня мусить іти дощ?

Для мене цікаве ще одно: чому газети написали: „зовсім природньо ішов дощ"? Таку поговірку чути не лише від англіців і американців, але й від українців. Як лише має бути якась імпреза під відкритим небом, зараз чути від українців: „Очевидно, буде йти дощ. Таке вже українське щастя, що на кожний пікнік чи що, там іде дощ.

І чув я, як айриші, що люблять говорити про „айриш лок", теж говорять про параду св. Патрика: „Очевидно, будемо мати дощ. Таке вже наше щастя".

Отже мабуть ми не інкші від інших людей. Не маємо ми менше щастя з погодою на свої пікніки, як мають інші народи. Мабуть дощ не вибирається йти спеціяльно на день, коли українці приготовляють пікнік. І якби так по шукати в своїй памяті, то кожний нарід знайшов би досить фактів гарної погоди на свята, церемонії, імпрези під відкритим небом.

ЗВІДКИ НАРІКАННЯ НА ПОГОДУ?

Чомуж тоді люди так залюбки кажуть, що їх нарід один терпить від негоди на свої свята?

Передовсім, кожний памятає краще лихе, ніж гарне. Десять гарних днів погоди не вбються у память так, як один день непогоди. Лихе памятається, добре забувається.

Бідному все вітер в очі, каже приповідка. Очевидно, й бідному не все вітер в очі; буває, що й бідному вітер дує в плечі, помагаючи йому йти, але бідний, як і багатий, коли вітер в плечі дує, того не памятає, а коли в очі, то памятає.

Подруге, в багатьох людей є нахил представляти себе мучениками. Мучениками нещастя, недуги, долі, історії, ідеї, переконань. Як нема чого іншого, то людина малює себе жертвою кепської погоди.

НОВА ЕРА ДЛЯ ШТУКИ?

Підчас закриття шкільного року в Єйлській школі красних штук у Ню Гейвені, Конектикот, говорив один з бесідників, редактор відділу штуки в „Ню Йорк Таймс", на тему: „Штука як каріера в Америці в нинішніх часах".

Запевняв він у своїй промові учнів школи, що нині в Америці настали нові часи для артистів. Мовляв, громадянство стало свідомим ролі артиста в суспільності й часто послугується його працею й штукою.

Чи не заставляє це нас спитатися: Якеж становище в нашім громадянстві? Чи має він тут загалом яке становище? Чи громадянство свідоме ролі артиста в громадянстві, себто чи розуміє громадянство, що артист сповняє певну необхідну службу в житті людини й народу?

ГОСТРИЙ, АЖ НЕ КРАЄ.

Фабриканти ґумових коліс до авт стали розголошувати поради власникам авт переглянути свої ґумові колеса, чи не витерті. Як показується навіть із зовсім відкритих відкликів у газетах, власники не дуже то беруть собі до серця цю осторогу: вони знають добре, що їх ґумові колеса добрі. Давніше вони цього не були певні: бувало колесо тріскало з гуком і псклом. Нині ґумові фабриканти так удосконалили ці колеса, що колесо триває довше й служить краще.

Звісно, до поліпшення заставила фобрикантів конкуренція, себто суперництво з іншими фабрикантами. В державі, де свобідної конкуренції нема, де є лише державний продукт, там цей фабрикант, себто держава, не має інтересу удосконалювати свій виріб: там покупець мусить брати такий виріб, який є, бо там є лиш один виріб: державний.

„ЗАТЯГАННЯ КОСТУМЕРІВ".

Ухвалила міська рада Ню Йорку закон проти „затягання" покупців до своїх бизнесів, але як поліція поставила на суд за переступлення цього закону крикачів на Ковні Айленді, годді й міські радні відреклися від наміру обмежувати цих крикачів і суддя пустив їх без кари.

Видно, що під затяганням покупців розуміють таки затягання („пулинґ ін"). Щось як звичай жидівських купців у галицьких містах. Кажуть, що у Львові, на Жовківськім передмісті прохожого затягали до крамниці одіння, стягали з нього силоміць одіння, надягали нове, а потім купець розглядався по крамниці, немовби шукаючи, і питався: „Де той батяр, що тут був перед хвилиною?"

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗУ

САВТПОРТ, КОНН. Звичайні збори Тов. ім. Тараса Шевченка, від. 84, відбудуться 25. червня, в годині 3. пополудні. „Просимо явитися начас призначений. — Ю. Гоголь, пр.

ВСТУПАЙТЕ ГРОМАДНО В ЧЛЕНИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ.

ІСТОРИЧНІ ПОЕМИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Кожний культурний нарід цінить, шанує і любить свою минувшину, свої дні слави і величі. Щоб свою минувшину цінити і любити, треба її знати. Є в Африці й Австралії народи дикунів, що зовсім не знають своєї минувшини. Їх навіть не називають народами, лише племенами. **Бо народом є лише те племя, якого одиниці знають про своє походження, знають свою минувшину, люблять і цінять її.** Нарід, що не знає своєї історії і не цінить її, схожий на череду овець, яких одинокою журою є заспокоїти голод.

Українці — старий і культурний нарід. За нами більше як тисяча літ свідомого, культурного життя. Тисяча літ тому, коли ще наші сусіди на заході навіть і не думали вчитися штуки писання, у нас був уже свій літопис, себто опис подій за літами. Це літопис Нестора. Літопис той такий цінний, що і чужинці поклоняються на ньоо, хвалять його. Пізніше в козацьких часах списували т. зв. козацькі літописи, потім писали вже історії. Славніші з істориків України: Полетика і Бахтин Каменський. З пізніших наших істориків найславніші: Микола Костомарів і Володимир Антонович, з новіших проф. Михайло Грушевський. Із тих книжок учених наших істориків можемо докладно пізнати нашу минувшину. Та наукова книжка не кожному приступна, не кожний може з неї все як слід зрозуміти. Тому для людей, яким трудно читати і розуміти наукову історію, пишуть письменники т. зв. популярні історії.

Та щоб іще лекше було читати історію, пишуть письменники історичні повісті, оповідання, поеми. Тому в кожному народі письменники писали повісті та поеми з минувшини свого народу. В нас у давнину були співці, що співали про славні діла наших предків. Найславніша наша поема це „Слово про похід Ігоря на половців", написана ще в часах князя Ярослава Осмомисла, коло 1186 року, отже більше як 750 літ тому. В козацьких часах були в нас т. зв. кобзарі, що при звуках кобзи або бандури співали пісні-думи про славні діла козаків. Пізніше ці думи вчені люди списали і так вони збереглися до наших часів.

Ті думи знав і цінив Тарас Шевченко. На зразок дум став і він писати поеми, в яких оспівував козацьку славну минувшину. Свої історичні поеми писав Шевченко на основі історії Бантиш-Каменського, на основі народних дум і на основі оповідань свого столітнього діда.

В поемі „Тарасова ніч" описує поет, як гетьман Тарас Трясило зібрав запорожців і вирушив проти польської шляхти, щоб пімститися за знущання над народом і за переслідування віри. Сумні то були часи:

Зажурилась Україна,
Така її доля — каже поет
Ніхто її не рятує,
Козацтво гине.
Гине слава батьківщини
Немає де дітись.
. . . .
Запродана жидам віра,
В церкву не пускають.

Бо тоді польські пани винаймали жидам ключі від церкви і треба було за кожний раз платити арендареві, щоб отворив церкву. Козаки проти того повстали, та спершу їх сили були заслабі, бо ще не ввесь нарід пішов за ними. Так упав Наливайко і Павлюк, а вкінці виступив Тарас Трясило. Трясило зібрав козаків і вночі над рікою Альтою на Боже Тіло латинське окружив польський табор і вибив до ноги все польське військо.

Про знущання над нашим народом співає Шевченко і в поезії „Буває в неволі іноді згадаю". Старий козак встає з могили (так нібито поетові сниться) і оповідає, як пани і єзуїти знущалися над народом. На хутір козака напали єзуїти з військом, збещестили його дочку Присю. Тоді батько й чура підпалили хату і там згоріли єзуїти, драгуни та Прися.

Запорожці ще частіше воювали проти татар і турків, що своїми набігами нищили Україну і людей у неволю забирали.

Похід на столицю Туреччини описав Шевченко у поемі „Іван Підкова". Гетьман Іван Підкова зібрав запорожців на раду і спитав, чи годяться йти походом на сам Царгород. Запорожці згодилися. І

Висипали запорожці,
Лиман човни вкрили,
„Грай-же море!" заспівали,
Запінились хвилі.

Буря лютує, а козаки не зважають, пливуть собі та співають:

А попереду отаман
Веде, куди знає,
Походжає здовж байдака.

У часі бісурманських нападів і в битвах багато нашого народу попадалося в неволю. Козаки виправлялися на турецькі міста і визволяли братів із неволі. Опис такого визволення маємо в поемі „Гамалія". Козаки сидять у неволі в кайданах і просять Бога, щоб прислав козаків, які визволили б їх із неволі. Босфор, залив, над яким лежить Царгород, передає вістку лиманові, а лиман Дніпрові. Козаки почули плач невольників-товаришів, сіли на байдаки під проводом отамана Гамалії і поплили на Царгород. Вночі напали на місто, спалили його, визволили невольників і з великою добичею вернулися на Січ.

Недолю такого турецького невольника описав Шевченко в поемі „Невольник". Старий козак виправляє свого вихованця Степана, який любить його дочку Ярину, на Січ,

„там навіїсь всіх хлібів — каже Степанові старий ...звичаю козацького наберешся та побачиш світу
Не такого як у бурсі,
А живі мисліте
З товариством прочитаєш
Та по молодецьки
Будеш Богу молитися".

Степан пішов на Січ, дістався в татарський ясир, утік, одначе турки знову зловили його, викололи очі і він сліпцем вертається в Україну. Поступає до хати прибраного батька. І хоч він і сліпий, Ярина виходить за нього.

Після злуки України з Московщиною за Богдана Хмельницького, москалі старалися змосковщити український нарід, завести в Україні свій лад. Козаки повставали проти того. Так почалися війни козаків із москалями.

І ті часи описує Шевченко у своїх поезіях. В поемі „Здача Дорошенка" оспівує поет часи, як Дорошенко злучився з турками, щоб визволити Україну від москалів і від Польщі. Одначе не всі станули по Дорошенковім боці і тому не вдалося йому визволити України.

Не розсилпем вражу силу,
Не встану я знову,
Візьміть мої гетьманські
Клейноди, панове,
Та однесіть москалеві:
Нехай Москва знає,
Що гетьмана Дорошенка
На світі немає.
А я, бати запорожці,
Візьму собі рясу
Та піду поклони бити
В Межигор до Спаса.

Це значить, Дорошенко каже, що піде в черці в козацький монастир під Києвом, що звався Межигірський Спас. У той монастир вступали запорожці на старість і там на молитві доживали віку. Поет такий намір приписує і Дорошенкові, та каже, що москалі пізнали Дорошенка в рясі, заквали в кайдани та заслали в Ярополк віку доживати.

А тимчасом ось що діється в Україні:

...ляхи з своїм Чарнецьким,
З поганим Стопаном,
Запалили церкву Божу
І кости Богдана
И Тимошеві в Суботові
Гарненько спалили
Тай пішли у свою Польщу
Мов добре зробили.

Це були часи руїни в Україні. Чужинці господарили, як хотіли, а нарід терпів, бо не вмів одностайне стати та в згоді жити, витрачував сили на міжусобиці, як і за давних княжих часів.

У Лівобережній Україні, що була під москалем, вибрали гетьманом Івана Самойловича. Однак Дорошенко не йому передав клейноди (гетьманські відзнаки, ознаку влади), а кошовому Запорожжя, Іванові Сіркові,

Мов орел той приборканий
Без крил та без волі
Зневіг славний Дорошенко,
Сидячи в неволі,
Тай умер з нудьги.

Ростівський епископ Дмитро Туптало звелів збудувати каплицю над могилою гетьмана і правити що року панахиду за гетьмана Дорошенка:

І досі ще що рік божий
Як день той настане,
Ідуть править панахиду
Над нашим гетьманом
В Ярополчі.

В „Іржавці" описує поет, як по зруйнуванні Запорожжя москалями запорожці перейшли під турка і взяли з собою образ Пречистої. Згадка про руїну Січи наводить поетові думки про причину того і він бачить їх у вічній незгоді, сварах і у зраді. За це мусіли запорожці каратися на чужині, терпіти знущання татарських мурз. Запорожці плакали на чужині, а з ними заплакав і образ Матери Божої. Такий переказ є в Україні. Коли запорожці по смерти Петра Великого вернулися (було це за цариці Ганни), тоді

...принесли з собою
В гетьманщину той чудовий
Образ Пресвятої
Посвятили в Іржавиці
В мурованім храмі.
Оттам вона й досі плаче

НАТИСК НА ЧЕХІЮ.

Гайнріх Гімлер, начальник німецької поліції, що його німецький уряд вислав до Праги, коли в Чехії далися відчути прояви невдоволення.

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ

ЙОНГСТАВН, ОГАЙО.

Український День.

В неділю, 14 червня б. року, відбувся в нашій громаді 9-тий з черги Український День у прегарним Айдора Парку. Цьогорічний День відбувся заходом злучених організацій і клюбів та української грекокат. парохії Пресвятої Тройці. В сам день нашого свята сприяла нам прегарна весняна погода, тож і день вдався знаменито, як під оглядом моральним, так і матеріяльним.

Програму Українського Дня відкрив своєю промовою WM. LEWIS в заступстві мейора міста, котрий був на той час поза Йонгставном. Опісля голова комітету, молодий, тут роджений патріот Микола Волиначк, проголосив дальший хід програми, так, як це було видруковано в програмі Дня, яку діставали учасники при вступі до парку. Найбільшою окрасою й атракцією нашого Дня був контест двох хорів, а то угро-руського хору з церкви Пр. Д. М. під проводом п. М. Вукшти і хору Боян з церкви Пресв. Тройці під проводом п. А. Когута. Оба хори відспівали по 4 українські пісні в парковій театральній салі і дали велику насолоду численно зібраним слухачам. Співали оба так гарно, що тяжко було рішити, котрому належиться першенство. Поміж піснями промовляли запрошені на свято гості-бесідники. Потім голова подякував усім за участь і запросив усіх на забавову площу, де зараз почалися ріжні гарні змагання й інші несподіванки, в яких взяли масово участь всі присутні. А багато молоді пішло на салю до танців, де приграва їм гарна орхестра Ч. Монастирського з Аліквипи, Па. І так час минав скоренько. Всі були у веселім настрою і всі раділи, що так багато людей там зійшлося, щоб заманіфестувати своє українське імя. Вечором, як стемніло, наша орхестра веселила зібраних гостей у просторій парковій гостинниці, а також і донька нашого громадянина п. Ст. Рошецького, панна Ф. Рошецька, пописувалася своїми мистецькими танцями, чим усі були дуже задоволені. Всіх людей, як подали американські часописи, було звиш 5,000 душ. А що було велике число людей, тож і матеріяльний успіх був гарний.

Загальний дохід ______$881.26
Загальний розхід ______240.02

Чистий дохід ______$641.24

Цю суму розділено на мітингу 10. червня 1939 р. в цей спосіб: на Рідну Школу $100, на інвалідів $100, на просвіту на Лемківщині $50, на визвольну боротьбу $150, на політичних вязнів $50, на церкву Пр. Тройці $100, для хору Боян на костюми $50, нагороду за контест хорів $25, а решту, $16.24, оставлено в касі Комітету. Згадані суми вислано на народні цілі чеком через Обєднання, а на місцеві цілі передано за посвідками.

Цею дорогою Комітет Укр. Дня складає щиру подяку всім добрим людям, усім товариствам, клюбам, хорам і всьому українському громадянству з Йонгставну й околичних міст за ласкаву участь і співпрацю для добра і слави українського народу.

Комітет Українського Дня.

На концерті.

Малий Ромчик пішов з тетою на концерт славного віольончеліста. — Ромчикові вкучилося надобре, торкав тету ногою і питав зрезиґновано:

— Тето, чи ми підемо аж тоді до дому, як цей пан переріже цю скринку?

У фризієра.

Гість: — Ой, та осторожно, пане майстер. Ви відтяли мені кусень вуха.

Фризієр (чемно): — Чи вирівняти?

ФРАНЦУЗЬКА РІЗЬБАРКА.

Пані Жакелін Зей, сестра французького міністра державної освіти, показує в Ню Йорку свою різьбу „Кавбой". Її твори виставлені тепер на виставах у Ню Йорку й Сан Франсіско.

Д-р А. Т. Кібзей.

НА ЩО ВМИРАЮТЬ ЧЛЕНИ У. Н. СОЮЗУ

(Докінчення).

(2)

Лікування. Не зважаючи на найбільші заходи, лікування пістряка до цього часу ще не є успішне. Найліпше є ще перевести операцію і то вчасно, при цім треба лікуватися радом та промінями Рентґена. І коли таке лікування є в початках пістряка, то хорому можна продовжити життя що найменше ще від 2 до 5 чи 10 літ. Інакше хороба не треває звичайно довше як рік, два.

Тому власне люди, що в їх родині умер хтось на пістряка, або що мають якісь шлункові недомагання, чи шкірні підозрілі рани, а в них близько сороківка, повинні подумати серіозно та зарадитися лікаря. І з лікуванням не треба зволікати.

4. Сухоти (tuberculosis).

Четвертою недугою з черги є сухоти. За нашими обчисленнями, на сухоти померли 23 члени, або 10.74% з 214. Завважити варто також, що вік тут не відграє великої ролі. Три померли у 18 році життя, 3 від 21 до 30 року життя, 2 від 31 до 40 року життя, і т. д.

Сухоти не знають границь супроти віку, або пола. Всіх однаково вони кохають...

Закаження звичайно починається в молодім, а навіть дуже часто в дитячім віці. І коли хто навіть трохи підгоїться, при першім-ліпшім перестудженні або занепаді на здоровлі та силах, сухоти знов відновляються і звичайно кінчаться фатально. Тому і такий фатальний та ріжноманітний розділ смерти щодо віку та числа смерти в поданій нами табелі.

Зачинаються сухоти по більшій части при простуді. Хорий покашлює, горячкує, потиться, спадає на вазі та силі. Нищення легенів скоро поширюється. Хороба в короткім часі приковує хорого до ліжка. І до року, або трошки довше, приходить кінець.

Туберкульоза атакує не лише легені. Може вона поширитись і на інші частини тіла, як кості, мозок, кишки, залози і т. д. А коли вже є в однім місці, бакцилі скоро переходять та переносяться при помочі круження крови та залоз з одного місця в друге. А при кашлянні та спльовуванні можна дуже скоро і здорових людей заразити.

Лікування сухіт є ще найуспішніше в шпиталях та санаторіях. Тут найліпше можна хорого доглянути, відокремити від решти родини та відгодувати, відбудувати. Бо ціле лікування полягає, як кажуть в Америці, "arrest with rest". При цім дуже важним є свіжий воздух, соняшні дні та добра пожива. Деколи треба піддатися і новомодним операціям, де впускається повітря до грудної клітки. Тоді заражені сухотами легені корчаться та перестають функціонувати. І спочиваючи в такий спосіб, один легінь відбудовується, а чоловік віддихає другим, здоровим легенем за той час. І це знов ніщо інше, як лише "rest", або спочинок, на чім полягає цілий секрет курації.

Всякі інші способи, шумно оголошувані, показалися безуспішними. І на це власне треба звернути нашу увагу.

Закінчення.

Книга Смертної Статистики (Mortality Statistic, N. S. N., 1930) показує, що на серцеві недуги в З. Д. А. річно вмирає 234.8 людей на 1,000 смертности. У нашім виказі читаємо, що за 1937 рік померло 59 членів на 214 випадків смертности. Це значить, що як би так у нас було 1,000 випадків смертности — то тоді умерлоб аж 280.37 членів, або 45.57 більше, ніж повинно бути, бо на 214 випадків не повинно бути більше як 50.24 випадків смертности.

Значить, що в нас померло 9 членів на серцеві недуги більше, ніж повинно було вмерти. Питання, чи неприскорює ту смерть наше тяжке перепрацювання та всякі інші недомагання як народу робітників?

На недуги віддихової системи, себто на запалення легенів, запалення віддихових проводів і т. д. вмирає 83.7 на 1,000 смертности. У нас умерно 31 на 214, або, на 1,000 виносилоб 144,86, себто 61.16 забагато. Або, рахуючи в другий спосіб, не повинно бути більше як 17.91 смертности через запалення на 214 випадків померлих, або, іншими словами, в нас померло 13.09 осіб забагато.

І тут знову мабуть причина та, що члени наші складаються з робітників. Вони все є виставлені на перестуду. Недостачі в харчі, недостаточне та припізнене лікування приносять свої жертви.

Треба отже бути дуже обережним при всякій простуді. Всякі прояви нюмонії лікувати негайно і то в шпиталі. А тоді й наша смертність зменшиться.

На недуги пістряка — 104 на 1,000 смертности. В нас знов 30 на 214, або 140.18 на 1,000. І тут заввага. Відповідно до цього обчислення, в нас померло 36.18 більше, ніж повинноб, якби так числити на 1,000 смертности. Або правдиве число на 214 є 22.25, себто померло 7.75 більше, як повинно було бути.

З цього виходить, що в нас пістряк значно поширений, мабуть через недбалість у відживленні та в занедбанні лікування всяких шлункових хоріб. Отже пістряка треба стерегтися!

На сухоти вмирає в З. Д. А. пересічно 60.20 на 1,000 смертности. Наш виказ показує 23 на 214 смертности, що виносилоб 107.47 осіб на 1,000 смертности, або 47.27 забагато, або, інакше сказати, не повинно би більше бути як 12.88 випадків на 214 смертности. А в нас умерло 23, значить 10.22 більше.

І знов те саме недомагання. Біднота, недостатки, перестуда та занедбання лікування побільшують смертність у наших людей. До цього треба додати нераз ще і нашу несвідомість та необережність, через які набуваються сухіт у родині, одно від другого, що також помножує числа випадків. А всеж таки в нас так багато говориться про сухоти. Треба лише більше обережности!

Над іншими числами таблички не будемо розводитися. В порівнянні вони менше страшні. Примiром, на недуги нервової системи, себто запалення мозку, недуги умові і т. д. в З. Д. А. вмирає річно 108 осіб на 1,000 смертоности. У нас умер один член на 214 випадків смертости. А за обчисленням, повинно би бути 23.11 випадків на цю недугу. Отже бодай у цім випадку ми щасливіші. Умово ми здорові; фізично — перепрацьовані.

Отже треба ствердити, що в нас умерло:

1. На серцеві недуги 9 членів більше; 2. на запалення легенів 13 членів; 3. на недуги пістряка 7; 4. на сухоти 10. Разом 39 членів більше, як повинно було вмерти.

І це важно знати, на що вимирає наше Союзове членство. Отсих хоріб треба власне вистерігатися.

Чи не забагато членів умирає?

Варто при кінці і це згадати, що в Союзі не вимирає забагато. За статистикою, в З. Д. А. річно вмирає 11.9 осіб на 1,000. В Союзі з кінцем 1937 року було 30,335 членів, Отже — колиб так почислити 11.9 на кожну 1,000, то в нас повинно би було вмерти аж 361.09 членів. А в нас умерло лише 220, себто 141.09 менше, ніж американська рата смертности виносить.

Це ще один доказ, що до Союзу приймається добрих та здорових членів. Але чотирьох згаданих недуг, себто, серцевих, запалення, пістряка та сухіт таки треба добре стерегтися.

Наші діти.

Ірина (не хоче мити личка): — Ні, я цього не зроблю, бабуню.

Бабуня: — Фе, стидайся, дитино! Як я була такою малою дівчинкою як ти, то я що дня мила лице.

Ірина (глядить на бабуню уважно): — Так, але як воно зате тепер виглядає...

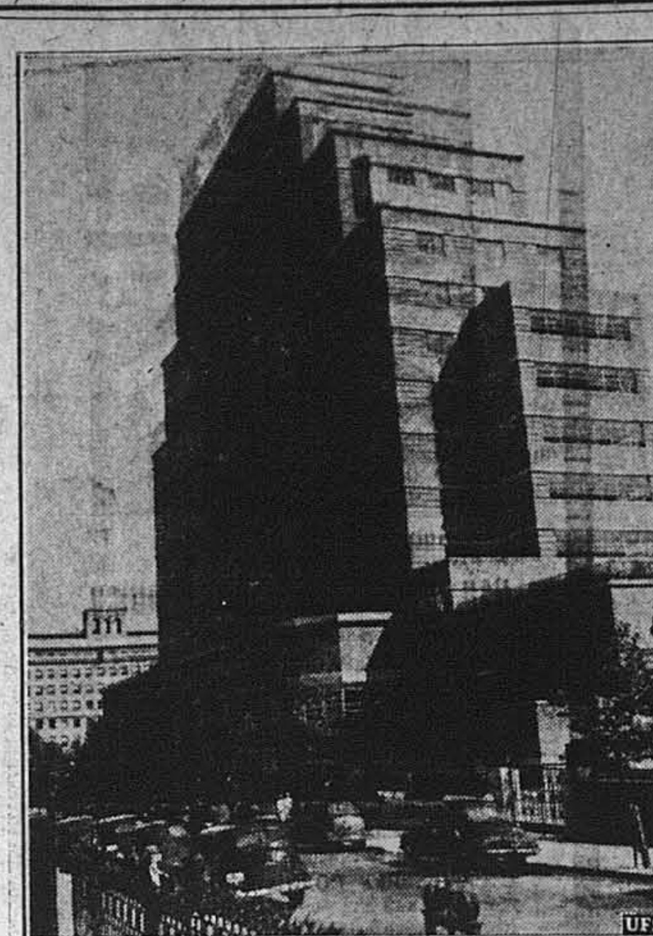
—o—

В сьогоднішніх часах.

— Вже нікому з мужчин, що просять мене руки, не скажу: „Поговоріть про це, пане, з мамою!"

— Чому?

— Цей останній освідчився моїй мамі.

ДЛЯ БОРОТЬБИ ПРОТИ ПІСТРЯКА.

У Ню Йорку виставлено коштом 5 міліонів долярів шпиталь, присвячений спеціяльно боротьбі проти пістряка (рака). Буде це найбільший шпиталь цього роду в світі.

КАРІЄРА ОБМАНЦЯ ІНЖИНІРА.

По скінченні ґімназії Ян Боґуцький записався на вищі студії до політехніки, де по скінченні першого року рішив, що краще мати в кишені підроблений диплом, ніж далі сушити голову над книжками. Придбавши ось так „добрі свідоцтва", опинився як інжинір на посаді у промисловім підприємстві на Шлеську, де швидко став директором будівельного відділу одного з найбільших підприємств. Одначе тоді зорієнтувався, що його швидко здемаскують як обманця. Тому затягнув позичку 50,000 зл. у підприємстві і виїхав до Варшави, де вів переговори з ріжними підприємствами, від яких намагався виєднати більші зачети, нібито на майбутні достави. Одначе дирекція підприємства довідалася про „інтереси" обманця і звернулася до поліції, яка арештувала Боґуцького. Слідство виявило, що арештований директор задумував виїхати до Вильна і під прибраним назвищем оселитися там на постійний побут.

КУПЕЛЕВИЙ КОСТЮМ.

Як вступ до Краєвого Тижня Плинвання для здоровля, що має тривати від 26 червня до 1. липня, фабриканти купелевих костюмів стали розголошувати ріжні модні костюми.

ПОСМЕРТНІ ВІСТІ

†

У Шенандоа, Па., у домі 501 Вест Сентер Стр., номер 15. червня 1939 року по короткій трідневій недузі член відділу 98. У. Н. Союзу

МИКОЛА ДЕМЯНЧИК.

Він закладав цей відділ 22. грудня 1899. року й був усе добрим членом. Давав радо на народні цілі.

Прожив 78 років. Полишив, по першій жінці 5 дітей, два сини три дочки: Івана, Григорія, Анну, Марію й Теклю, всі жонаті. Оженився другий раз і прожив з другою женою рік і три місяці.

Похорон відбувся 18. червня. Вічна Йому память!

Іван Чорний, секр.

НАЙМЕНША ДЕРЖАВА НА СВІТІ.

Найменшою державою на світі не є ні Андора, ні Сан Маріно, ні Ліхтенштайн, лише маленький острів Ляпао, положений між полудневими островами на Тихому океані. Ще донедавна острівчик належав до Злучених Держав, від яких відкупив його шотляндець Меклейстер. Новий власник „панує" над 16 автохвонами, яких предки були ще людоїдами. Їхні потомки вже не вбивають людей і тому шотляндець може жити спокійно між своїми підданими.

ТАРЗАН І СЛОНОЛЮДИ

(8)

Знаючи добре, що в часі ловів стрільці звичайно розходяться, Спайк і Трол рішили, що вони мають зробити з Ґонфалею. Цілу ніч вони перебули в укритті недалеко вогнища. Це вогнище охороняло і їх самих від звірів. Раненько Ґонфаля, Вуд і Вен Їк поспішно поснідали, ще раз оглянули свої стрільби і з кількома помічниками вибрались на лови льва.

„Прошу тебе, вважай добре на себе", ще раз перестеріг Вуд Ґонфалю, коли їм прийшлося розходитись. Він мав погане прочуття, що щось може статись Ґонфалі. Очевидно він мав на увазі львів, які у боротьбі дуже небезпечні. Та він не знав нічого про Спайка і Трола, від яких грозила Ґонфалі більша небезпека, ніж від диких звірів.

Коли товариство розскочилось достаточно, Спайк подався по слідах Ґонфалі, а Тролеві звелів піти до того місця, звідки вони попереднього дня вирушили, щоби привести з собою шість чорних опришків, своїх ніби слуг, ніби товаришів. Бандити часто забувають за гієрархію і трактують себе по товариськи. Нагло біля Ґонфалі один із чорних закричав: „Дивись, пані!"

Ґонфаля звернула очі туди, куди вказав її слуга, і побачила в траві величезного льва. Він пильно слідкував за мисливими своїми зеленими очима та міркував собі, чи підуть вони геть, чи зачіплять його? „Удаваймо, що ми не завважили його та в той спосіб підійдім ближче", заворила Ґонфаля. Та цей раз вона перечислилась і зробила тим велику помилку.